

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT. 24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
E-mail: sekretariat@cbos.pl

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

BS/41/2003

POSTAWY WOBEC KLONOWANIA

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, MARZEC 2003

-
- Ponad trzy czwarte Polaków (76%) twierdzi, że wie, na czym polega klonowanie. Tylko mniej więcej co czwarty (23%) przyznaje, że nie orientuje się w tej sprawie. Jedynie 1% badanych nie ma wyrobionej opinii na ten temat.
 - Zdecydowana większość ankietowanych (86%) uznaje klonowanie za niedopuszczalną metodę prokreacji, gdy małżeństwo nie może mieć dzieci. Zaledwie co czternasty respondent (7%) uważa, że klonowanie może być stosowane w takim przypadku. Tyle samo osób (7%) nie ma wykrystalizowanej opinii w tej sprawie. Natomiast nieco ponad połowa dorosłych Polaków (52%) uznaje sztuczne zapłodnienie *in vitro* za dopuszczalne w przypadku występującej w małżeństwie bezpłodności.
 - Największe grupy ankietowanych uważają, że powinno być dopuszczalne klonowanie zwierząt do celów leczenia ludzi (45%) oraz do celów naukowych (34%). Znacznie mniej osób aprobuje klonowanie ludzkich zarodków na potrzeby leczenia ludzi (20%) oraz do celów naukowych (12%). Najrzadziej dopuszcza się możliwość klonowania ludzi w sytuacji bezpłodności (9%) oraz wówczas, gdyby ktoś sobie tego po prostu życzył (7%).
 - Jedynie 3% dorosłych mieszkańców naszego kraju zgodziłoby się na to, aby - w razie potrzeby - zostać sklonowanym, aż 95% byłoby temu przeciwnych.
 - Polacy na ogół nie chcieliby spędzać czasu ze swoimi biologicznymi kopiami - tylko co jedenasty (9%) deklaruje, że lubiłby przebywać w takim towarzystwie, podczas gdy trzy czwarte (76%) nie byłoby z tego zadowolonych. Co siódmy (15%) nie ma wykrystalizowanej opinii na ten temat.
 - Nieco ponad połowa respondentów (52%) nie wierzy w doniesienia o narodzinach sklonowanych dzieci, a tylko ponad jedna czwarta (29%) skłonna jest przyjąć, że to rzeczywiście nastąpiło. Duży odsetek badanych (19%) nie ma zdania w tej sprawie.

Klonowanie budzi wiele zastrzeżeń i obaw. Już w przypadku zwierząt wywołało ono żywe dyskusje i spory, ale szczególnie duże wątpliwości wiążą się z klonowaniem ludzkich komórek zarodkowych do celów terapeutycznych oraz z próbami klonowania człowieka do celów reprodukcyjnych. W mediach pojawiają się liczne wypowiedzi, w których kreśli się czarne wizje przyszłości, straszy rozmaitymi możliwymi następstwami klonowania ludzi i przekraczania granic natury.

Sprzeciw wobec klonowania zwierząt zmniejszył się wraz z postępem badań w tej dziedzinie. Czy podobnie będzie w przypadku klonowania terapeutycznego ludzkich zarodków i ludzi do celów reprodukcyjnych? Na razie doniesienia o narodzinach dzieci poczętych metodą klonowania, niepotwierdzone jednak w sposób naukowy, wydają się wzmacniać lęki z tym związane. Z drugiej strony obawy dotyczące stosowania klonowania, np. jako jeszcze jednej metody stwarzającej bezpłodnym parom możliwość doczekania się potomstwa, mogą się z czasem zmniejszyć, jeśli okaże się, że metoda ta nie niesie z sobą większych zagrożeń niż inne.

W lutowym sondażu¹ staraliśmy się poznać postawy Polaków wobec klonowania, pytaliśmy przede wszystkim o jego dopuszczalność ze względu na różne cele, ale także o wiedzę w tym zakresie, ocenę wiarygodności informacji o narodzinach sklonowanych dzieci oraz o stosunek do ewentualnego sklonowania samego siebie.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (153) przeprowadzono w dniach 1-4 lutego 2003 roku na liczącej 1006 osób reprezentatywnej próbie losowo-adresowej dorosłych mieszkańców Polski.

CZY POLACY WIEDZĄ, O CO CHODZI?

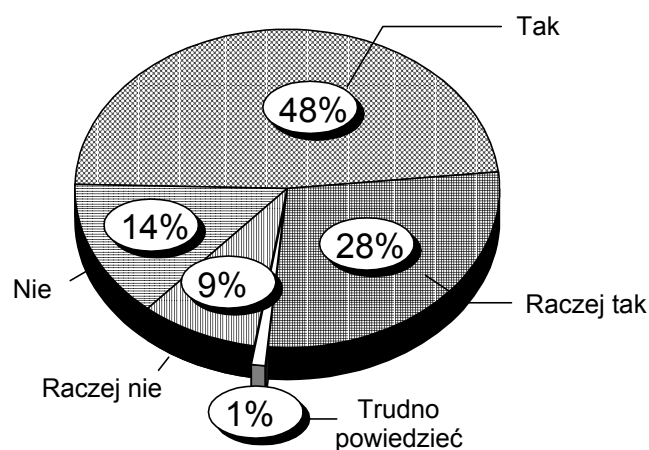
Ponad trzy czwarte Polaków (76%) twierdzi, że orientuje się, na czym polega klonowanie, w tym prawie połowa (48%) wyraża tę opinię w sposób zdecydowany.

Trudno przypuścić, by tak wielu ankietowanych miało w tym zakresie wiedzę o charakterze naukowym. Za stwierdzeniem posiadania orientacji kryje się przypuszczalnie tylko świadomość tego, że chodzi o sztuczne powielenie człowieka poprzez manipulacje genetyczne i w rezultacie urodzenie się dziecka identycznego z osobą, której genami się posłużyło (kopii danej osoby). Zapewne łączy się z tym jakaś wiedza dotycząca głośnego przypadku owcy Dolly, a może także innych sklonowanych zwierząt.

Tylko mniej więcej co czwarty badany (23%) przyznaje, że nie ma orientacji w tej sprawie.

CBOS

RYS. 1. OSTATNIO DUŻO MÓWI SIĘ I PISZE O KLONOWANIU, ZWŁASZCZA O KLONOWANIU LUDZI CZY SAMYCH ZARODKÓW LUDZKICH. CZY ORIENTUJE SIĘ PAN(I), NA CZYM POLEGA KLONOWANIE?

Jedynie nieliczni Polacy (1%) nie potrafią odpowiedzieć na to pytanie. Najczęściej są to osoby starsze, z wykształceniem podstawowym, mieszkańcy wsi. Zarazem widoczna jest negatywna korelacja między częstością uczestniczenia w praktykach religijnych a brakiem opinii na ten temat². Dla części osób zatem źródłem wiedzy o klonowaniu jest Kościół.

Ogólnie rzecz biorąc, badani są tym częściej przekonani, że wiedzą, na czym polega klonowanie, im wyższy jest poziom ich wykształcenia³, a także im są młodszy. Inne zróżnicowania mają raczej wtórny charakter - respondenci deklarują wiedzę tym częściej, im lepsza jest ich sytuacja materialna oraz im większa miejscowość, w której mieszkają (zob. tabele aneksowe).

ZAPŁODNIENIE POZAUSTROJOWE I KLONOWANIE

Klonowanie do celów reprodukcyjnych, o którym ostatnio jest najgłośniejsze, w razie ewentualnego zastosowania u człowieka miałoby wiele wspólnego z zapłodnieniem pozaustrojowym *in vitro*. Ten ostatni rodzaj postępowania w przypadku bezpłodności jest metodą uznaną i z powodzeniem stosowaną od dawna w wielu krajach, także w Polsce. (Trzeba jednak pamiętać, że Kościół nie akceptuje większości terapii wspomaganego zapłodnienia.) Polacy zapytani o akceptację jednej i drugiej metody w sytuacji, gdy małżeństwo nie może mieć dzieci, bardzo różnili się w postawach wobec zapłodnienia pozaustrojowego i klonowania.

Nieco ponad połowa dorosłych mieszkańców naszego kraju (52%) uważa zapłodnienie *in vitro* za dopuszczalne w przypadku występującej w małżeństwie bezpłodności. Przeciwnicy takiej metody zapłodnienia stanowią prawie dwie piąte ankietowanych (39%), a co jedenasty (9%) nie ma wyrobionego zdania na ten temat.

² Tau b Kendalla = 0,083.

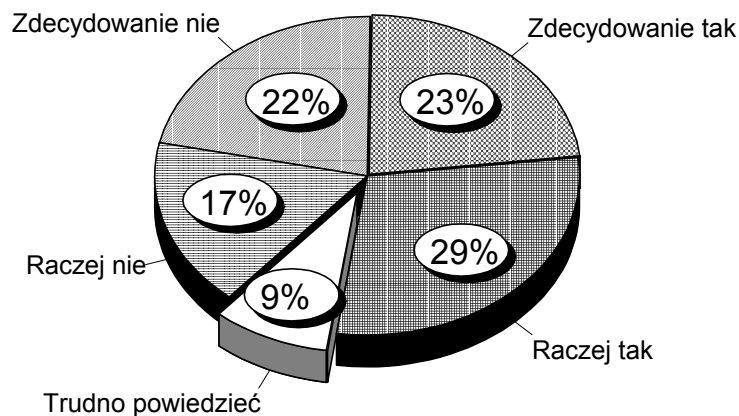
³ Tau b Kendalla = 0,305

Natomiast niemal powszechna (86%) jest opinia, że klonowanie stanowi niedopuszczalną metodę wydawania na świat potomstwa w przypadku małżeństwa niemającego mieć dzieci w sposób naturalny. Zdecydowany sprzeciw w tej sprawie wyraża aż dwie trzecie badanych (66%) - mamy więc do czynienia z silnym odrzuceniem możliwości klonowania ludzi w celach reprodukcyjnych. Zaledwie co czternasty respondent (7%) jest zdania, że metoda ta może być stosowana w przypadku bezpłodności. Taki sam odsetek (7%) nie potrafi zająć stanowiska w tej kwestii.

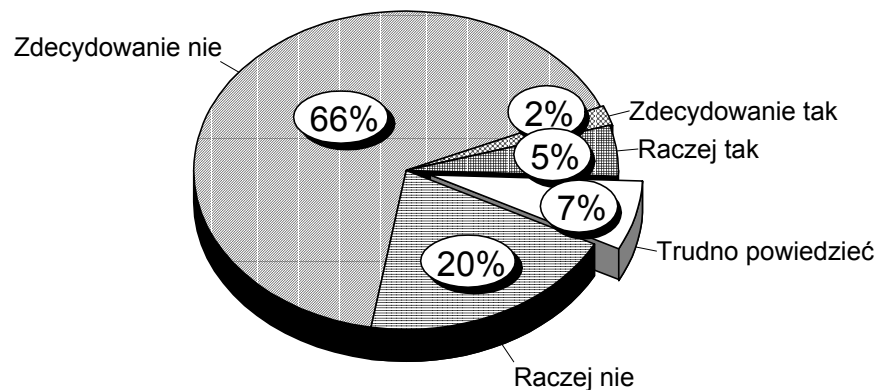
CBOS

RYS. 2. WIELE MAŁŻEŃSTW NIE MOŻE MIEĆ DZIECI. OBECNIE JEDNAK WIEDZA MEDYCZNA POZWALA TEMU ZARADZIĆ. PROSZĘ POWIEDZIEĆ, CZY, PANA(I) ZDANIEM, JEST DOPUSZCZALNE CZY TEŻ NIE, ABY LEKARZE W TAKIEJ SYTUACJI NA ICH ŻYCZENIE:

- **DOPROWADZILI DO ZAPŁODNIENIA POZA ORGANIZMEM KOBIETY, UMIESZCZAJĄC JAJECZKO I PLEMNIKI W PROBÓWCE? (POWSTAŁY W TEN SPOSÓB ZARODEK JEST PRZENOSZONY DO ORGANIZMU MATKI.)**

- **SKLONOWALI, TZN. SZTUCZNIE POWIELILI, JEDNEGO Z RODZICÓW - KOBIETĘ LUB MĘŻCZYZNĘ? (LEKARZ POBIERA WTEDY DOWOLNĄ KOMÓRKĘ OD KOBIETY LUB MĘŻCZYZNY I DROGĄ PRZENIESIENIA GENÓW WYTWARZA Z NIEJ ZARODEK, Z KTÓREGO W ORGANIZMIE MATKI ROZWINIE SIĘ DZIECKO PODOBNE DO JEDNEGO Z RODZICÓW, GDYŻ BĘDZIE JEGO BIOLOGICZNĄ KOPIĄ.)**

Pozytywny lub negatywny stosunek do dziecka z „próbówki” wyraźnie wiąże się z religijnością badanych, mierzoną częstością praktyk religijnych, oraz z lewicowymi lub prawicowymi poglądami politycznymi, poziomem wykształcenia, miejscem zamieszkania i wiekiem (zob. tabele aneksowe). Za dopuszczalne uważają zapłodnienie pozaustrojowe najczęściej przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji (77%), mieszkańcy największych miast (76%), badani w wieku od 25 do 34 lat (73%), osoby w ogóle niebiorące udziału w praktykach religijnych (71%), respondenci z wyższym wykształceniem (69%).

Te same cechy socjodemograficzne różnicują, ale znacznie słabiej, opinie na temat klonowania w celach reprodukcyjnych. Widoczna jest częstsza jego akceptacja wśród respondentów z wyższym wykształceniem oraz osób mających od 25 do 34 lat, zbliżone są też powiązania z religijnością i deklarowanymi poglądami politycznymi.

W przypadku obu omawianych pytań możemy dla porównania sięgnąć do wyników sondażu, jaki przeprowadziliśmy na zlecenie „Gazety Wyborczej” w 1997 roku⁴, już po urodzeniu się owcy Dolly. Zadane wówczas pytania miały wprawdzie nieco inne brzmienie niż obecnie, ale były sformułowane dość podobnie, a ich sens był taki sam (zob. przypisy 6 i 7).

Porównanie tegorocznych danych i wyników sprzed kilku lat wskazuje na daleko idącą zmianę opinii Polaków w obu sprawach - zapłodnienia *in vitro* i klonowania. Wyraźnie zmalała akceptacja tej metody sztucznego zapłodnienia, a także ewentualnego klonowania ludzi w celach reprodukcyjnych, zarazem zdecydowanie wzrósł sprzeciw wobec obu sposobów sztucznego rozmnażania, szczególnie zaś klonowania (aż o 23 punkty procentowe). Różnice w sformułowaniu pytań mogły odgrywać pewną rolę, ale wydaje się, że jest to przede wszystkim skutek bardzo dużego nagłośnienia zagrożeń związanych z możliwościami klonowania ludzi - licznych obaw przed skutkami manipulacji genetycznych, wyrażanych w ostatnim czasie w związku z doniesieniami o urodzeniu się sklonowanych dzieci. Media, często w atmosferze sensacji, straszyły tym, co będzie w przyszłości, jeśli zacznie się klonować ludzi. Tak bardzo rozpowszechnione negatywne nastawienie wobec prób

⁴ Wyniki tego sondażu „Gazeta Wyborcza” opublikowała w dniach 27 i 28 marca 1997 roku.

klonowania człowieka przypuszczalnie spowodowało wzrost dezaprobaty także innych metod sztucznej czy wspomaganej prokreacji, zwłaszcza że o opinii na ten temat pytaliśmy w kontekście klonowania.

Warto też przypomnieć, że w 1995 roku w sondażu poświęconym m. in. sztucznemu zapłodnieniu poza organizmem blisko trzy czwarte badanych (73%) deklaroowało, że aprobeuje tę metodę, jeśli małżeństwo inaczej nie może mieć dzieci, a prawie dwie trzecie (62%) było gotowych zastosować ją u siebie, gdyby zaistniała taka sytuacja⁵.

Tabela 1

Proszę powiedzieć, czy, Pana(i) zdaniem, jest dopuszczalne czy też nie, aby lekarze doprowadzili do zapłodnienia poza organizmem kobiety, umieszczając jajeczko i plemniki w probówce? (Powstały w ten sposób zarodek jest przenoszony do organizmu matki.)	Wskaźania respondentów według terminów badań	
	1997 ⁶	2003
	w procentach	
Zdecydowanie tak	29	23
Raczej tak	36	29
Raczej nie	12	17
Zdecydowanie nie	9	22
Trudno powiedzieć	14	9

Tabela 2

Proszę powiedzieć, czy, Pana(i) zdaniem, jest dopuszczalne czy też nie, aby lekarze sklonowali, tzn. sztucznie powielili, jednego z rodziców - kobietę lub mężczyznę? (Lekarz pobiera wtedy dowolną komórkę od kobiety lub mężczyzny i drogą przeniesienia genów wytwarza z niej zarodek, z którego w organizmie matki rozwinię się dziecko podobne do jednego z rodziców, gdyż będzie jego biologiczną kopią.)	Wskaźania respondentów według terminów badań	
	1997 ⁷	2003
	w procentach	
Zdecydowanie tak	6	2
Raczej tak	11	5
Raczej nie	18	20
Zdecydowanie nie	45	66
Trudno powiedzieć	20	7

⁵ Zob. komunikat CBOS „Dziecko z «próbówki»”, kwiecień 1995.

⁶ W 1997 roku pytanie miało bardziej złożoną postać i brzmiało: „... mogą doprowadzić do zapłodnienia poza organizmem kobiety (*in vitro*), tzn. jeśli jajeczko i plemniki, z różnych nieuleczalnych przyczyn, nie mogą się spotkać w organizmie kobiety, wówczas lekarz umieszcza je w probówce i tam dochodzi do zapłodnienia. Powstały w ten sposób zarodek przenoszony jest do organizmu matki”.

⁷ W 1997 roku pytanie brzmiało: „... mogą sklonować (sztucznie powielić) kobietę lub mężczyznę, gdy mimo leczenia organizm kobiety nie produkuje jajeczek lub organizm mężczyzny nie produkuje plemników. Lekarz pobiera wtedy komórkę od kobiety lub mężczyzny i drogą przeniesienia genów wytwarza z niej zarodek, z którego rozwinię się dziecko”.

Zmiana opinii w polskim społeczeństwie może być skutkiem wzrostu wiedzy i świadomości zagrożeń, skoro informuje się już o klonowaniu ludzi. W 1997 roku wiedza taka mogła być znacznie mniejsza, a klonowanie człowieka wydawać się mogło bardziej fantazją niż realną możliwością i dlatego odsetek nieaprobujących klonowania człowieka był niższy, dużo niższy na przykład niż w tym samym okresie w Kanadzie, gdzie w 1997 roku dezaprobatę wyrażało 82% badanych⁸. Ponadto polskie pytanie odnosiło się do sytuacji bezpłodności (ankietowani mogli częściej akceptować klonowanie w takim przypadku), podczas gdy kanadyjskie miało charakter ogólny. W lutym 2001 roku w USA aż 90% ankietowanych uważało, że klonowanie ludzi jest złym pomysłem, ale tylko 76% było przeciwnych klonowaniu, jeśliby małżeństwo nie mogło mieć dzieci⁹.

POSTAWY WOBEC KLONOWANIA

Klonowanie może mieć różne cele - nie tylko reprodukcyjne, ale także terapeutyczne oraz czysto poznawcze. Obecnie klonuje się zwierzęta do celów poznawczych i leczniczych. W niektórych krajach dopuszczalne jest też klonowanie zarodków ludzkich do celów badawczych i leczniczych - dla opracowywania metod leczenia wielu nieuleczalnych obecnie chorób i wytwarzania narządów do przeszczepów. Ze względu na te potrzeby klonowanie może być różnie oceniane (uznawane za dopuszczalne lub niedopuszczalne). Inaczej także postrzegane jest klonowanie zwierząt, a inaczej - ludzi.

Największa grupa ankietowanych (45%) uważa, że klonowanie zwierząt do celów terapeutycznych powinno być dopuszczalne, nieco mniejszy odsetek (34%) akceptuje klonowanie zwierząt w celach poznawczych.

⁸ „World Opinion Update”, vol. XXVI, 3, March 2002.

⁹ „World Opinion Update”, vol. XXV, 3, March 2001.

Tabela 3

Czy, ogólnie rzecz biorąc, uważa Pan(i), że powinno czy też nie powinno być dopuszczalne klonowanie (sztuczne powielanie):	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie	Trudno powiedzieć
	w procentach				
- zwierząt dla celów leczenia ludzi	14	31	19	27	10
- zwierząt dla celów naukowych	10	24	23	36	7
- ludzkich zarodków dla celów leczenia ludzi	5	15	20	51	9
- ludzkich zarodków dla celów naukowych	3	9	23	58	7
- ludzi, wtedy kiedy para w żaden inny sposób nie może mieć dzieci	3	6	21	61	9
- ludzi, wtedy gdy sobie tego życzą, np. gdy ktoś chce mieć bliźnięcie, choć młodsze rodzeństwo lub potomstwo identyczne jak on	2	5	15	70	8

O tym, że klonowanie ludzi powinno być dopuszczalne, badani są znacznie rzadziej przekonani, ale terapeutyczne cele klonowania (leczenie ludzi) także i w tym przypadku sprzyjają jego akceptacji. Klonowanie ludzkich zarodków do celów leczniczych gotowa byłaby zaaprobować jedna piąta ankietowanych (20%), podczas gdy takie postępowanie w celach poznawczych, naukowych akceptowałaby znacznie mniejsza grupa (12%)¹⁰.

Najrzadziej aprobuje badani dopuszczalność klonowania, gdy chodzi o cele reprodukcyjne - tylko co jedenasty (9%) dopuściłby klonowanie w przypadku bezpłodności, a jeszcze mniejszy odsetek (7%) uznałby za dopuszczalne klonowanie na życzenie, gdy nie jest to podyktowane bezpłodnością pary, a jedynie pragnieniem istnienia biologicznej kopii danej osoby.

Zróżnicowanie opinii na temat klonowania związane jest przede wszystkim z religijnością badanych (mierzona częstością praktyk) i deklarowanymi poglądami politycznymi¹¹. Częstszy udział w praktykach religijnych oraz identyfikowanie się z prawicą sprzyja opinii, że klonowanie nie powinno być dopuszczalne we wszystkich przypadkach wymienionych w kwestionariuszu. W odniesieniu do prawie wszystkich sytuacji pewną rolę

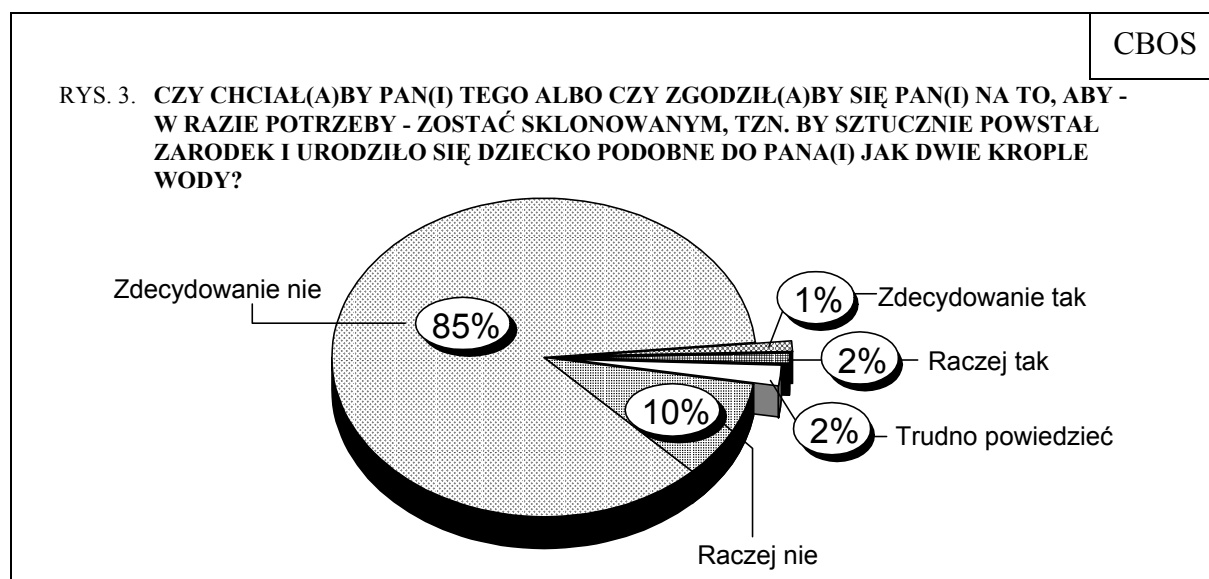
¹⁰ Zapewne wiele zależy od sformułowania pytania, ale jednak różnica opinii między Polakami a Amerykanami, jeśli chodzi o klonowanie zarodków ludzkich do celów badawczych, jest tak znaczna, że wydaje się świadczyć o odmiennym nastawieniu do badań: aż 54% Amerykanów akceptuje klonowanie do celów badawczych, natomiast 20% - do celów reprodukcyjnych. Zob. Carolyn L. Frank, *Mixed Blessings*, „Public Perspective”, May/June 2002.

¹¹ Wartości tau b Kendalla od 0,90 do 0,204.

odgrywa też wiek i płeć ankietowanych - osoby młodsze (do 44 roku życia) częściej niż starsze gotowe są zaakceptować klonowanie, taką postawę częściej też przyjmują mężczyźni niż kobiety (zob. tabele aneksowe). Poziom wykształcenia badanych jest natomiast w sposób istotny statystycznie powiązany z ich opiniami tylko wtedy, gdy chodzi o klonowanie zwierząt do celów naukowych i terapeutycznych - częściej dopuszczają je osoby lepiej wykształcone.

CZY POLACY CHCIELIBY BYĆ SKLONOWANI?

Jedynie nieliczni Polacy chcieliby być sklonowani w razie potrzeby. Mniej więcej co trzydziesty trzeci dorosły mieszkaniec naszego kraju (3%) odpowiedział twierdząco na pytanie sugerujące możliwość istnienia potrzeby klonowania, np. w sytuacji, gdy nie można by było inaczej mieć własnego dziecka¹². W lutym 2001 roku Amerykanie mieli bardziej pozytywne nastawienie do sklonowania samych siebie i to bez innej potrzeby niż sama chęć - pozytywnej odpowiedzi udzielił co dwudziesty z nich (5%)¹³, ale być może dlatego, że było to na długo przed doniesieniami o naruszeniu tabu i narodzinach sklonowanych dzieci.

¹² Wynik dość podobny do uzyskanego w sondażu Sopotkiej Pracowni Badań Społecznych w marcu 1997 roku. Wówczas zgodę na sklonowanie siebie wyraziłoby 5% ankietowanych, a 90% było temu przeciwnych. Zob. „Rzeczpospolita”, 14 marca 1997.

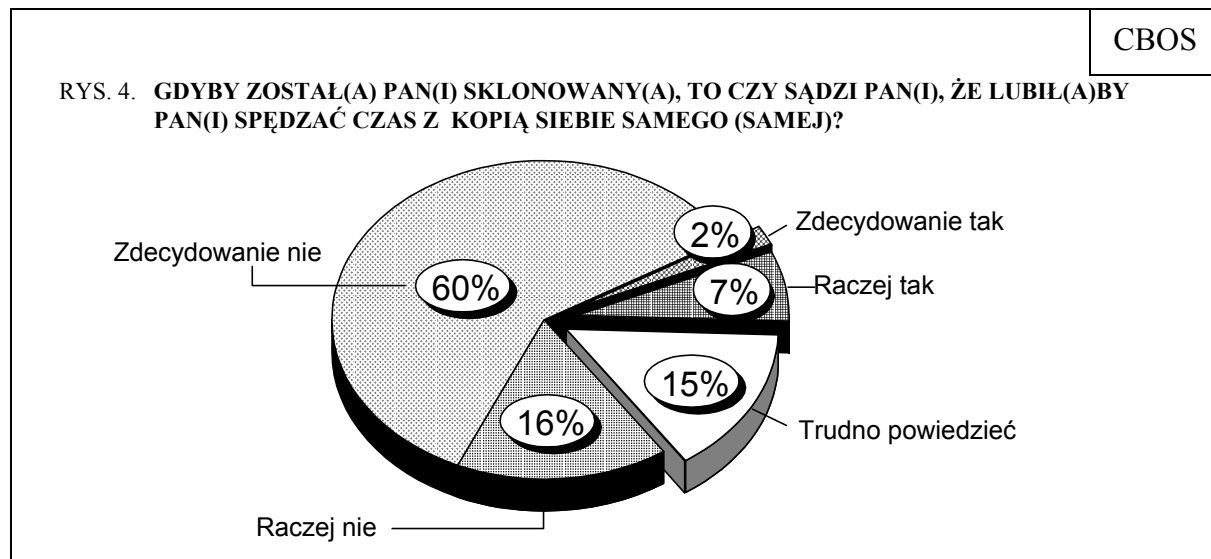
¹³ Zob. Carolyn L. Frank, *Mixed Blessings*, „Public Perspective”, May/June 2002.

Trzeba zaznaczyć, że ogromna większość Polaków (85%) w sposób zdecydowany sprzeciwia się sklonowaniu samych siebie. Można więc żartobliwie powiedzieć, że boi się sklonowania jak diabeł święconej wody.

Niechęć do bycia sklonowanym nieco rzadziej niż inni wyrażają ludzie młodzi - w wieku od 18 do 24 lat, mieszkańcy największych miast oraz osoby w ogóle nieuczestniczące w praktykach religijnych. Poglądy polityczne oraz poziom wykształcenia nie mają istotnego wpływu na opinie w tej sprawie (zob. tabele aneksowe).

KLONOWANIE I ŻYCIE CODZIENNE

Polacy nie tylko nie chcą być sklonowani, ale też na ogół nie sądzą, by polubili spędzanie czasu w towarzystwie swoich kopii - tylko co jedenasty (9%) jest odmiennego zdania. Ta niechęć do obcowania ze swoim sobowtorem jest być może jednym z istotnych powodów negatywnego stosunku do klonowania.

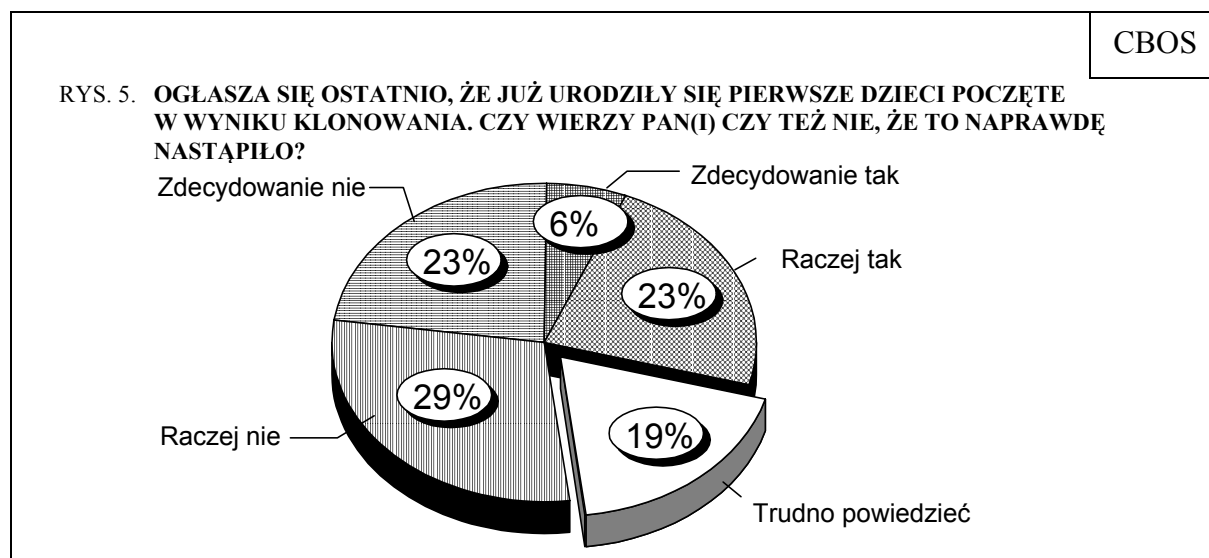
W sumie ponad trzy czwarte Polaków (76%) nie byłoby zadowolonych z tego, że musi spędzać czas ze swoimi biologicznymi kopiami. I w tym wypadku Amerykanie, z którymi porównywałem rodaków już wcześniej, są bardziej otwarci na kontakty ze swoim „klonem” (17% deklaruje, że lubiłoby spędzać czas w jego towarzystwie, 71% jest przeciwnego zdania,

a 12% nie ma wykrystalizowanej opinii w tej sprawie). Trzeba jednak pamiętać, że pytanie takie zadawano Amerykanom w kwietniu 2001 roku¹⁴ - od tego czasu mogła wśród nich wzrosnąć niechęć do klonowania.

Wiek i poziom wykształcenia pozostają w istotnym, choć słabym związku z postawami ankietowanych - ludzie młodszy i lepiej wykształceni częściej deklarują pozytywne nastawienie do spędzania czasu ze swoim sobowtórem (zob. tabele aneksowe). Zróżnicowania opinii związane z innymi cechami badanych mają charakter wtórny wobec poziomu wykształcenia bądź są nieistotne statystycznie. Warto zwrócić uwagę na fakt, że w tej sprawie nie mają znaczenia kwestie ideologiczne - poglądy polityczne ankietowanych i ich religijność.

OCENA WIARYGODNOŚCI INFORMACJI O NARODZINACH SKLONOWANYCH DZIECI

Doniesienia o narodzinach sklonowanych dzieci, jakie niedawno obieżył świat, ponad połowa Polaków (52%) przyjmuje z niedowierzaniem. Tylko ponad jedna czwarta (29%) skłonna jest przyjąć, że to naprawdę nastąpiło. Duży odsetek badanych (19%) nie ma wyrobionej opinii w tej sprawie. Można zatem przypuszczać, że mimo wyraźnych obaw przed klonowaniem ludzi (i jego dezaprobaty) Polacy nie wierzą, by obecnie było to możliwe.

¹⁴ Zob. Carolyn L. Frank, *op. cit.*

Osoby młodsze, z wykształceniem ponadpodstawowym częściej niż pozostałe skłonne są wierzyć w narodziny ludzkich klonów (zob. tabele aneksowe). Natomiast ani religijność, ani deklarowane poglądy polityczne nie są w sposób statystycznie istotny powiązane z wiarą w narodziny sklonowanych dzieci.

Na koniec trzeba dodać, że deklarowana przez ankietowanych wiedza o klonowaniu sprzyja przekonaniu, że rzeczywiście przyszły na świat sklonowane dzieci. Zapewne ci, którzy orientują się, na czym polega klonowanie, bardziej interesują się tą kwestią i więcej informacji do nich dociera. Deklarowana wiedza w tym zakresie sprzyja także, jak wynika z analiz, akceptacji klonowania zwierząt do celów leczenia ludzi oraz zapłodnienia *in vitro* (w przypadku, gdy małżeństwo nie może mieć dzieci). W innych kwestiach nie miała ona istotnego wpływu na opinie badanych.

Opracował

Włodzimierz DERCZYŃSKI

A N E K S

Tabela 1. Ostatnio dużo mówi się i pisze o klonowaniu, zwłaszcza o klonowaniu ludzi czy samych zarodków ludzkich. Czy orientuje się Pan(i), na czym polega klonowanie? (%)

	Tak	Raczej tak	Raczej nie	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	48	28	9	14	1	1004
Płeć						
Mężczyźni	49	28	10	12	2	479
Kobiety	47	28	8	15	1	526
Wiek						
18-24 lat	64	25	5	3	3	154
25-34	56	32	5	7	0	182
35-44	52	26	9	12	1	162
45-54	50	31	9	9	0	216
55-64	37	31	12	17	3	129
65 lat i więcej	25	22	16	34	2	162
Miejsce zamieszkania						
Wieś	37	35	10	16	3	369
Miasto do 20 tys.	45	21	14	19	0	96
20-100 tys.	52	29	9	10	0	224
101-500 tys.	55	23	7	14	1	180
501 tys. i więcej mieszk.	64	20	8	8	0	135
Wykształcenie						
Podstawowe	30	28	14	25	3	284
Zasadnicze zawodowe	42	33	10	14	1	232
Średnie	58	27	7	7	1	367
Wyższe	73	20	3	3	0	121
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	82	15	1	2	0	72
Prac. umysł. niż. szczebla	59	35	3	3	1	98
Pracownicy fiz.- umysł.	60	23	9	8	0	65
Robotnicy wykwalifikowani	43	37	11	9	0	82
Robotnicy niewykwalifik.	27	35	13	25	0	42
Rolnicy	39	40	4	14	4	33
Pracujący na własny rach.	65	25	7	3	1	55
Bierni zawodowo						
Renciści	31	29	14	24	2	101
Emeryci	30	27	15	26	2	179
Uczniowie i studenci	66	28	3	2	1	89
Bezrobotni	50	25	10	12	3	141
Gospodynie domowe i inni	39	26	15	19	0	45
Pracuje w:						
inst. państw., publicznej	57	30	5	8	0	169
społeczności	53	27	12	9	0	67
prywatnych i państwa	59	28	7	6	0	177
sekt. prywat. poza rolnict.	33	44	3	18	3	42
prywatnym gosp. rolnym						
Dochody na jedną osobę						
Do 299 zł	41	29	11	19	0	136
300-399	42	41	6	10	1	85
400-599	45	29	7	17	1	159
600-800	43	28	12	17	0	148
Powyżej 800 zł	60	22	10	6	2	153
Ocena własnych war. mater.						
Złe	40	31	10	18	2	318
Średnie	46	29	9	15	2	465
Dobre	63	22	10	4	0	220
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	51	19	15	14	1	53
Raz w tygodniu	44	30	9	16	1	472
1-2 razy w miesiącu	44	29	11	14	1	142
Kilka razy w roku	52	28	9	9	2	223
W ogóle nie uczestniczy	61	19	9	8	3	110
Poglądy polityczne						
Lewica	54	26	9	10	0	227
Centrum	52	32	6	8	1	310
Prawica	53	27	9	10	1	210
Trudno powiedzieć	34	25	13	24	3	256

Tabela 2. Wiele małżeństw nie może mieć dzieci. Obecnie jednak wiedza medyczna pozwala temu zaradzić. Proszę powiedzieć, czy Pana(i) zdaniem, jest dopuszczalne czy też nie, aby lekarze w takiej sytuacji na ich życzenie doprowadzili do zapłodnienia poza organizmem kobiety, umieszczając jajeczko i plemniki w próbówce? (Powstały w ten sposób zarodek jest przenoszony do organizmu matki.) (%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	52	39	9	1003
Płeć Meżczyźni Kobiety	53 51	37 41	10 8	477 526
Wiek 18-24 lat 25-34 35-44 45-54 55-64 65 lat i więcej	55 73 73 63 47 46 25	37 24 34 33 42 44 58	8 5 5 10 11 17	154 182 162 216 128 162
Miejsce zamieszkania Wies Miasto do 20 tys. 20-100 tys. 101-500 tys. 501 tys.i więcej mieszk.	43 51 53 51 76	47 44 40 36 19	10 5 8 13 4	368 96 224 180 135
Wykształcenie Podstawowe Zasadnicze zawodowe Średnie Wyższe	36 49 60 69	49 42 34 30	15 9 6 1	283 232 367 121
Grupa społ.-zaw. pracujący Kadra kier., inteligencja Prac.umysł.niż.szczebla Pracownicy fiz.- umysł. Robotnicy wykwalifikowani Robotnicy niewykwalifik. Rolnicy Pracujący na własny rach.	77 64 62 61 51 54 63	23 31 34 34 34 39 30	0 5 4 6 15 8 7	72 98 65 82 42 33 55
Bierni zawodowo Renciści Emeryci Uczniowie i studenci Bezrobotni Gospodynie domowe i inni	33 29 63 52 51	59 54 32 35 45	8 17 5 13 4	100 179 89 141 45
Pracuje w: inst. państw., publicznej spółce właścicieli prywatnych i państwa sekt. pryw. poza rolnict. prywatnym gosp. rolnym	68 46 67 55	28 43 28 39	4 11 5 6	169 67 177 42
Dochody na jedną osobę Do 299 zł 300-399 400-599 600-800 Powżej 800 zł	39 64 48 52 59	51 30 38 43 36	10 6 14 6 5	134 85 159 148 153
Ocena własnych war. mater. Złe Średnie Dobre	49 49 62	41 41 34	10 10 5	318 464 220
Udział w prakt. religijnych Kilka razy w tygodniu Raz w tygodniu 1-2 razy w miesiącu Kilka razy w roku W ogóle nie uczestniczy	19 47 49 63 71	62 45 39 32 19	19 8 12 5 10	53 471 142 223 110
Poglądy polityczne Lewica Centrum Prawica Trudno powiedzieć	63 58 46 40	30 37 49 42	7 5 5 18	227 310 209 256

Tabela 3. Wiele małżeństw nie może mieć dzieci. Obecnie jednak wiedza medyczna pozwala temu zaradzić. Proszę powiedzieć, czy Pana(i) zdaniem, jest dopuszczalne czy też nie, aby lekarze w takiej sytuacji na ich życzenie sklonowali, tzn. sztucznie powieliili, jednego z rodziców - kobietę lub mężczyznę? (Lekarz pobiera wtedy dowolną komórkę od kobiety lub mężczyzny i drogą przeniesienia genów wytwarza z niej zarodek, z którego w organizmie matki rozwinię się dziecko podobne do jednego z rodziców, gdyż będzie jego biologiczną kopią.)

	(%)			
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	7	86	7	1003
Płeć				
Mężczyźni	9	85	6	477
Kobiety	5	88	7	525
Wiek				
18-24 lat	8	86	6	154
25-34	13	85	2	182
35-44	8	88	5	162
45-54	3	89	9	216
55-64	5	88	6	128
65 lat i więcej	5	83	12	161
Miejsce zamieszkania				
Wies.	8	86	6	368
Miasto do 20 tys.	4	89	7	96
20-100 tys.	6	86	7	224
101-500 tys.	6	86	9	179
501 tys. i więcej mieszk.	9	86	5	135
Wykształcenie				
Podstawowe	6	85	9	283
Zasadnicze zawodowe	8	86	6	232
Średnie	4	88	7	367
Wyższe	12	87	1	120
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	10	89	1	71
Prac.umysł.hiż.szczebła	6	87	7	98
Pracownicy fiz.- umysł.	10	83	7	65
Robotnicy wykwalifikowani	9	88	3	82
Robotnicy niewykwalifik.	6	93	2	42
Rolnicy	0	93	7	33
Pracujący na własny rach.	2	93	5	55
Bierni zawodowo				
Renciści	5	87	7	100
Emeryci	7	82	12	179
Uczniowie i studenci	3	88	9	89
Bezrobotni	12	81	7	141
Gospodynie domowe i inni	2	96	2	45
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	9	86	5	169
społce właścicieli	3	89	8	67
prywatnych i państwa	7	90	3	177
sekt. pryw. poza rolnict.	10	84	6	42
prywatnym gosp. rolnym				
Dochody na jedną osobę				
Do 299 zł	10	85	5	134
300-399	13	80	7	85
400-599	3	89	8	159
600-800	4	91	6	148
Powyżej 800 zł	9	84	7	152
Ocena własnych war. mater.				
Złe	9	81	10	318
Średnie	7	87	6	464
Dobre	4	93	3	220
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	0	91	9	53
Raz w tygodniu	4	90	6	470
1-2 razy w miesiącu	6	87	6	142
Kilka razy w roku	11	81	7	223
W ogóle nie uczestniczy	14	78	8	110
Poglądy polityczne				
Lewica	13	80	7	227
Centrum	7	88	5	310
Prawica	2	95	3	209
Trudno powiedzieć	5	83	12	256

Tabela 4. Czy, ogólnie rzecz biorąc, uważa Pan(i), że powinno czy też nie powinno być dopuszczalne klonowanie (sztuczne powielanie) zwierząt dla celów leczenia ludzi?

	(%)			
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	45	46	10	1003
Płeć				
Mężczyźni	48	45	7	477
Kobiety	41	46	12	526
Wiek				
18-24 lat	47	47	6	154
25-34	61	36	3	182
35-44	47	42	10	162
45-54	39	50	11	216
55-64	37	50	12	129
65 lat i więcej	34	51	15	160
Miejsce zamieszkania				
Wies	44	46	11	369
Miasto do 20 tys.	39	53	8	95
20-100 tys.	45	46	9	224
101-500 tys.	40	46	13	180
501 tys. i więcej mieszk.	55	40	4	135
Wykształcenie				
Podstawowe	35	51	14	282
Zasadnicze zawodowe	42	47	11	232
Średnie	47	47	6	367
Wyższe	64	28	8	121
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	63	28	8	72
Prac.umysł.niz.szczebła	46	44	10	98
Pracownicy fiz.-umysł.	60	37	2	65
Robotnicy wykwalifikowani	46	43	10	82
Robotnicy niewykwalifik.	34	62	4	42
Rolnicy	50	38	12	33
Pracujący na własny rach.	51	38	12	55
Bierni zawodowo				
Rencisci	33	59	8	99
Emeryci	35	51	15	179
Uczniowie i studenci	48	44	7	89
Bezrobotni	48	45	6	141
Gospodynie domowe i inni	32	49	19	45
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	52	37	11	169
społce właścicieli				
prywatnych i państwa	49	43	8	67
sekt. pryw. poza rolnict.	51	44	6	177
prywatnym gosp. rolnym	54	37	9	42
Dochody na jedną osobę				
Do 299 zł	43	49	7	136
300-399	44	55	1	85
400-599	43	47	10	158
600-800	44	46	10	148
Powyżej 800 zł	55	39	6	153
Ocena własnych war. mater.				
Złe	41	47	12	318
Średnie	44	46	10	464
Dobre	51	44	5	220
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	35	50	16	53
Raz w tygodniu	41	48	10	472
1-2 razy w miesiącu	46	44	10	142
Kilka razy w roku	43	48	8	221
W ogóle nie uczestniczy	64	30	5	110
Poglądy polityczne				
Lewica	55	38	6	227
Centrum	50	42	8	310
Prawica	38	55	7	209
Trudno powiedzieć	34	49	17	256

Tabela 5. Czy, ogólnie rzecz biorąc, uważa Pan(i), że powinno czy też nie powinno być dopuszczalne klonowanie (sztuczne powielanie zwierząt dla celów naukowych?)

	(%)			
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	34	59	7	1003
Płeć				
Mężczyźni	39	56	5	477
Kobiety	30	61	9	526
Wiek				
18-24 lat	37	57	6	154
25-34	41	56	3	182
35-44	39	55	6	162
45-54	25	67	8	216
55-64	29	58	13	129
65 lat i więcej	33	56	11	160
Miejsce zamieszkania				
Wies	32	60	8	369
Miasto do 20 tys.	31	60	9	95
20-100 tys.	34	59	7	224
101-500 tys.	33	59	9	180
501 tys. i więcej mieszk.	43	52	4	135
Wykształcenie				
Podstawowe	27	62	11	282
Zasadnicze zawodowe	26	67	8	232
Średnie	28	56	6	367
Wyższe	55	41	3	121
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	56	40	4	72
Prac.umysł.niz.szczebla	38	57	5	98
Pracownicy fiz.-umysł.	35	56	9	65
Robotnicy wykwalifikowani	26	69	5	82
Robotnicy niewykwalifik.	23	74	4	42
Rolnicy	35	55	10	33
Pracujący na własny rach.	42	50	8	55
Bierni zawodowo				
Renciści	28	64	7	99
Emeryci	31	56	13	179
Uczniowie i studenci	41	54	5	89
Bezrobotni	33	62	4	141
Gospodynie domowe i inni	19	68	13	45
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	39	53	8	169
społce właścicieli				
prywatnych i państwa	26	70	4	67
sekt. pryw. poza rolnict.	40	55	5	177
prywatnym gosp. rolnym	36	58	7	42
Dochody na jedną osobę				
Do 299 zł	24	71	5	136
300-399	34	65	1	85
400-599	31	61	9	158
600-800	29	63	8	148
Powyżej 800 zł	47	47	6	153
Ocena własnych war. mater.				
Złe	30	60	11	318
Średnie	32	61	7	464
Dobre	44	51	5	220
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	26	59	15	53
Raz w tygodniu	28	65	7	472
1-2 razy w miesiącu	38	52	10	142
Kilka razy w roku	38	55	7	221
W ogóle nie uczestniczy	53	44	4	110
Poglądy polityczne				
Lewica	44	52	4	227
Centrum	38	56	6	310
Prawica	30	67	4	209
Trudno powiedzieć	24	61	15	256

Tabela 6. Czy, ogólnie rzecz biorąc, uważa Pan(i), że powinno czy też nie powinno być dopuszczalne klonowanie (sztuczne powielanie) ludzkich zarodków dla celów leczenia ludzi?

	(%)			
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	20	71	9	1003
Płeć				
Mężczyźni	24	68	8	477
Kobiety	17	74	9	526
Wiek				
18-24 lat	22	72	6	154
25-34	26	70	5	182
35-44	24	68	8	162
45-54	17	72	11	216
55-64	17	71	12	129
65 lat i więcej	15	75	11	160
Miejsce zamieszkania				
Wies	20	71	9	369
Miasto do 20 tys.	20	70	10	95
20-100 tys.	18	72	10	224
101-500 tys.	18	71	11	180
501 tys. i więcej mieszk.	24	73	4	135
Wykształcenie				
Podstawowe	17	71	12	282
Zasadnicze zawodowe	26	65	10	232
Średnie	17	76	8	367
Wyższe	26	70	4	121
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	24	67	9	72
Prac.umysł.hiz.szczebła	12	78	10	98
Pracownicy fiz.- umysł.	28	65	6	65
Robotnicy wykwalifikowani	24	71	5	82
Robotnicy niewykwalifik.	21	73	6	42
Rolnicy	24	52	24	33
Pracujący na własny rach.	19	74	7	55
Bierni zawodowo				
Renciści	14	80	7	99
Emeryci	17	72	11	179
Uczniowie i studenci	24	71	5	89
Bezrobotni	26	66	8	141
Gospodynie domowe i inni	9	75	15	45
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	23	67	10	169
spółce właścicieli	19	76	5	67
prywatnych i państwa	19	75	5	177
sekt. pryw. poza rolnict.	19	75	5	177
prywatnym gosp. rolnym	27	52	21	42
Dochody na jedną osobę				
Do 299 zł	28	64	8	136
300-399	24	73	3	85
400-599	17	73	10	158
600-800	16	76	8	148
Powyżej 800 zł	24	70	6	153
Ocena własnych war. mater.				
Złe	22	68	10	318
Średnie	19	73	9	464
Dobre	20	73	7	220
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	8	83	10	53
Raz w tygodniu	15	76	9	472
1-2 razy w miesiącu	30	61	9	142
Kilka razy w roku	20	70	11	221
W ogóle nie uczestniczy	35	62	3	110
Poglądy polityczne				
Lewica	30	63	7	227
Centrum	20	72	9	310
Prawica	17	77	6	209
Trudno powiedzieć	14	73	13	256

Tabela 7. Czy, ogólnie rzecz biorąc, uważa Pan(i), że powinno czy też nie powinno być dopuszczalne klonowanie (sztuczne powielanie) ludzkich zarodków dla celów naukowych?

	(%)			
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	12	81	7	1003
Płeć				
Mężczyźni	15	78	7	477
Kobiety	9	85	7	526
Wiek				
18-24 lat	12	84	4	154
25-34	14	83	3	182
35-44	12	80	9	162
45-54	10	82	8	216
55-64	13	80	7	129
65 lat i więcej	11	78	11	160
Miejsce zamieszkania				
Wies	10	83	7	369
Miasto do 20 tys.	13	80	7	95
20-100 tys.	11	83	6	224
101-500 tys.	9	81	10	180
501 tys. i więcej mieszk.	21	75	4	135
Wykształcenie				
Podstawowe	8	82	10	282
Zasadnicze zawodowe	12	79	9	232
Średnie	11	84	5	367
Wyższe	22	76	1	121
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	17	79	4	72
Prac. umysł. fiz. szczerbła	9	84	7	98
Pracownicy fiz.- umysł.	12	83	4	65
Robotnicy wykwalifikowani	10	84	6	82
Robotnicy niewykwalifik.	10	84	6	42
Rolnicy	16	60	24	33
Pracujący na własny rach.	18	79	3	55
Bierni zawodowo				
Renciści	8	88	5	99
Emeryci	14	76	10	179
Uczniowie i studenci	11	85	4	89
Bezrobotni	13	80	6	141
Gospodynie domowe i inni	0	91	9	45
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	11	80	9	169
spółce właścicieli	9	88	3	67
prywatnych i państwa	15	83	2	177
sekt. pryw. poza rolnict.	16	65	19	42
prywatnym gosp. rolnym				
Dochody na jedną osobę				
Do 299 zł	10	85	5	136
300-399	16	82	2	85
400-599	10	84	5	158
600-800	9	85	7	148
Powyżej 800 zł	21	73	6	153
Ocena własnych war. mater.				
Złe	10	80	10	318
Średnie	13	82	5	464
Dobre	12	82	6	220
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	1	90	10	53
Raz w tygodniu	7	86	7	472
1-2 razy w miesiącu	14	79	7	142
Kilka razy w roku	15	79	7	221
W ogóle nie uczestniczy	29	67	5	110
Poglądy polityczne				
Lewica	22	72	6	227
Centrum	13	81	6	310
Prawica	6	89	5	209
Trudno powiedzieć	6	83	11	256

Tabela 8. Czy, ogólnie rzecz biorąc, uważa Pan(i), że powinno czy też nie powinno być dopuszczalne klonowanie (sztuczne powielanie) ludzi, wtedy kiedy para w żaden inny sposób nie może mieć dzieci? (%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	9	82	9	1003
Płeć				
Meżczyźni	11	81	8	477
Kobiety	8	83	9	526
Wiek				
18-24 lat	9	83	9	154
25-34	15	81	4	182
35-44	13	81	6	162
45-54	6	82	12	216
55-64	7	84	10	129
65 lat i więcej	5	84	11	160
Miejsce zamieszkania				
Wies	9	83	7	369
Miasto do 20 tys.	6	80	14	95
20-100 tys.	10	82	9	224
101-500 tys.	11	79	10	180
501 tys. i więcej mieszk.	8	86	6	135
Wykształcenie				
Podstawowe	8	81	10	282
Zasadnicze zawodowe	12	79	9	232
Średnie	7	85	8	367
Wyższe	12	84	4	121
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	12	85	2	72
Prac.umysł.hiz.szczebła	3	86	11	98
Pracownicy fiz.- umysł.	15	76	9	65
Robotnicy wykwalifikowani	14	81	5	82
Robotnicy niewykwalifik.	7	89	5	42
Rolnicy	6	76	19	33
Pracujący na własny rach.	5	84	10	55
Bierni zawodowo				
Renciści	4	88	7	99
Emeryci	6	82	11	179
Uczniowie i studenci	4	87	9	89
Bezrobotni	19	73	8	141
Gospodynie domowe i inni	12	81	7	45
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	10	84	6	169
spółce właścicieli	8	79	12	67
prywatnych i państwa	10	84	7	177
sekt. pryw. poza rolnict.	9	71	21	42
prywatnym gosp. rolnym				
Dochody na jedną osobę				
Do 299 zł	13	82	6	136
300-399	15	80	5	85
400-599	6	84	10	158
600-800	7	84	9	148
Powyżej 800 zł	10	81	8	153
Ocena własnych war. mater.				
Złe	12	77	11	318
Średnie	9	84	8	464
Dobre	5	88	7	220
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	0	89	11	53
Raz w tygodniu	6	86	8	472
1-2 razy w miesiącu	11	82	7	142
Kilka razy w roku	13	78	10	221
W ogóle nie uczestniczy	18	72	10	110
Poglądy polityczne				
Lewica	15	76	8	227
Centrum	10	82	8	310
Prawica	5	92	3	209
Trudno powiedzieć	6	81	13	256

Tabela 9. Czy, ogólnie rzecz biorąc, uważa Pan(i), że powinno czy też nie powinno być dopuszczalne klonowanie (sztuczne powielanie) ludzi, wtedy gdy sobie tego życzą, np. gdy ktoś chce mieć bliźniacze, choć młodsze rodzeństwo lub potomstwo identyczne jak on?

	(%)			
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	7	85	8	1000
Płeć				
Mężczyźni	9	83	8	474
Kobiety	5	87	8	526
Wiek				
18-24 lat	8	87	5	151
25-34	12	85	3	182
35-44	8	86	6	162
45-54	4	84	11	216
55-64	4	86	10	129
65 lat i więcej	4	85	11	160
Miejsce zamieszkania				
Wies	7	85	8	367
Miasto do 20 tys.	8	83	9	95
20-100 tys.	6	86	7	224
101-500 tys.	6	84	9	180
501 tys. i więcej mieszk.	6	89	5	135
Wykształcenie				
Podstawowe	6	83	11	280
Zasadnicze zawodowe	9	81	10	232
Średnie	6	89	5	367
Wyższe	7	89	3	121
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	6	91	2	72
Prac. umysł. niż. szczebla	4	90	5	98
Pracownicy fiz.- umysł.	8	88	4	65
Robotnicy wykwalifikowani	13	78	10	82
Robotnicy niewykwalifik.	8	84	8	42
Rolnicy	4	72	24	33
Pracujący na własny rach.	3	91	6	55
Bierni zawodowo				
Renciści	3	87	9	99
Emeryci	5	85	10	179
Uczniowie i studenci	4	90	6	89
Bezrobotni	14	80	7	138
Gospodynie domowe i inni	7	86	7	45
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	7	85	7	169
spółce właścicieli	8	89	3	67
prywatnych i państwa	7	87	6	177
sekt. pryw. poza rolnict.	3	73	24	42
prywatnym gosp. rolnym				
Dochody na jedną osobę				
Do 299 zł	10	85	5	136
300-399	17	77	6	85
400-599	5	88	7	158
600-800	3	87	9	148
Powyżej 800 zł	7	86	7	153
Ocena własnych war. mater.				
Złe	8	80	12	315
Średnie	7	87	6	464
Dobre	4	90	6	220
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	1	91	8	53
Raz w tygodniu	3	89	8	469
1-2 razy w miesiącu	8	85	7	142
Kilka razy w roku	10	81	8	221
W ogóle nie uczestniczy	16	76	8	110
Poglądy polityczne				
Lewica	11	82	7	227
Centrum	8	85	7	397
Prawica	2	93	5	209
Trudno powiedzieć	6	83	11	256

Tabela 10. Czy chciał(a)by Pan(i) tego albo czy zgodził(a)by się Pan(i) na to, aby - w razie potrzeby - zostać sklonowanym, tzn. by sztucznie powstał zarodek i urodziło się dziecko podobne do Pana(i) jak dwie krople wody?

	(%)			
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	3	95	2	1003
Płeć				
Mężczyźni	4	93	2	477
Kobiety	1	97	2	526
Wiek				
18-24 lat	8	91	1	154
25-34	4	95	1	180
35-44	1	98	1	162
45-54	2	96	2	216
55-64	1	97	1	129
65 lat i więcej	1	94	5	162
Miejsce zamieszkania				
Wies	2	96	2	369
Miasto do 20 tys.	1	99	0	95
20-100 tys.	3	95	2	224
101-500 tys.	3	96	1	180
501 tys. i więcej mieszk.	6	91	4	135
Wykształcenie				
Podstawowe	1	97	2	284
Zasadnicze zawodowe	4	94	2	232
Średnie	4	95	1	385
Wyższe	2	95	2	121
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	2	97	1	72
Prac.umysł.hiz.szczębia	2	97	1	98
Pracownicy fiz.-umysł.	4	96	0	65
Robotnicy wykwalifikowani	3	96	1	82
Robotnicy niewykwalifik.	2	96	2	41
Rolnicy	0	98	2	33
Pracujący na własny rach.	8	89	3	55
Bierni zawodowo				
Renciści	0	97	3	101
Emeryci	2	94	4	179
Uczniowie i studenci	2	97	1	89
Bezrobotni	7	92	2	141
Gospodynie domowe i inni	3	96	2	45
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	2	97	1	169
społce właścicieli	1	97	2	67
prywatnych i państwa	5	93	2	175
sekt. pryw. poza rolnict.	0	99	1	42
prywatnym gosp. rolnym				
Dochody na jedną osobę				
Do 299 zł	2	98	1	136
300-399	9	90	1	85
400-599	1	98	0	159
600-800	1	97	2	147
Powyżej 800 zł	3	92	5	153
Ocena własnych war. mater.				
Złe	2	96	2	316
Średnie	4	94	2	465
Dobre	2	96	2	220
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	0	99	1	53
Raz w tygodniu	1	97	2	470
1-2 razy w miesiącu	3	94	3	142
Kilka razy w roku	4	95	1	223
W ogóle nie uczestniczy	10	86	4	110
Poglądy polityczne				
Lewica	4	94	2	227
Centrum	4	94	2	310
Prawica	1	97	2	208
Trudno powiedzieć	2	96	2	256

Tabela 11. Gdyby został(a) Pan(i) sklonowany(a), to czy sądzi Pan(i) że lubił(a)by Pan(i) spędzać czas z kopią siebie samego (samej)? (%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	9	76	15	1003
Płeć				
Mężczyźni	10	77	13	479
Kobiety	8	76	17	525
Wiek				
18-24 lat	17	71	11	154
25-34	11	73	16	182
35-44	7	80	13	162
45-54	8	78	14	216
55-64	7	75	18	128
65 lat i więcej	3	79	18	162
Miejsce zamieszkania				
Wies	7	79	14	369
Miasto do 20 tys.	11	79	10	96
20-100 tys.	12	69	19	224
101-500 tys.	7	76	18	178
501 tys. i więcej mieszk.	9	79	12	135
Wykształcenie				
Podstawowe	7	77	16	284
Zasadnicze zawodowe	8	79	13	232
Średnie	9	75	16	366
Wyższe	12	73	14	121
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	13	70	17	72
Prac. umysł. fiz. szczerbła	5	80	15	98
Pracownicy fiz.- umysł.	4	84	12	65
Robotnicy wykwalifikowani	8	80	12	82
Robotnicy niewykwalifik.	15	76	9	42
Rolnicy	0	73	27	33
Pracujący na własny rach.	11	74	15	55
Bierni zawodowo				
Renciści	3	82	15	101
Emeryci	5	77	18	178
Uczniowie i studenci	14	73	13	89
Bezrobotni	17	68	15	141
Gospodynie domowe i inni	9	81	11	45
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	4	78	18	169
spółce właścicieli	16	75	8	67
prywatnych i państwa	10	78	12	177
sekt. pryw. poza rolnict.	0	75	25	42
prywatnym gosp. rolnym				
Dochody na jedną osobę				
Do 299 zł	5	84	11	136
300-399	9	74	17	85
400-599	9	78	13	159
600-800	10	73	17	148
Powyżej 800 zł	9	75	16	151
Ocena własnych war. mater.				
Złe	7	76	17	318
Średnie	9	76	15	465
Dobre	11	77	12	219
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	2	81	18	52
Raz w tygodniu	7	77	15	472
1-2 razy w miesiącu	11	78	11	142
Kilka razy w roku	8	75	17	223
W ogóle nie uczestniczy	17	67	16	110
Poglądy polityczne				
Lewica	10	73	17	227
Centrum	9	78	14	310
Prawica	9	82	9	210
Trudno powiedzieć	8	73	20	255

Tabela 12. Ogłasza się ostatecznie, że już urodziły się pierwsze dzieci poczęte w wyniku kłónowania. Czy wierzy Pan(i) czy też nie, że to naprawdę nastąpiło?

	(%)			
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	29	52	19	1004
Płeć				
Mężczyźni	31	52	17	479
Kobiety	27	52	20	526
Wiek				
18-24 lat	48	41	11	154
25-34	37	49	13	182
35-44	24	62	15	162
45-54	24	58	18	216
55-64	23	56	21	129
65 lat i więcej	17	47	35	162
Miejsce zamieszkania				
Wies	28	49	23	369
Miasto do 20 tys.	31	54	14	96
20-100 tys.	29	53	19	224
101-500 tys.	27	57	16	180
501 tys. i więcej mieszk.	32	53	15	135
Wykształcenie				
Podstawowe	22	48	30	284
Zasadnicze zawodowe	31	51	17	232
Średnie	31	55	14	387
Wyższe	33	56	11	121
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	26	64	10	72
Prac. umysł. i fiz. szczerbła	35	48	17	98
Pracownicy fiz.- umysł.	31	57	11	65
Robotnicy wykwalifikowani	30	59	11	82
Robotnicy niewykwalifik.	31	59	10	42
Rolnicy	14	57	29	33
Pracujący na własny rach.	27	58	15	55
Bierni zawodowo				
Rencisci	23	51	27	101
Emeryci	20	49	31	179
Uczniowie i studenci	46	41	13	89
Bezrobotni	35	47	18	141
Gospodynie domowe i inni	21	62	16	45
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	31	55	14	169
spółce właścicieli	27	56	18	67
prywatnych i państwa	31	59	10	177
sekt. pryw. poza rolnict.	25	54	21	42
prywatnym gosp. rolnym				
Dochody na jedną osobę				
Do 299 zł	25	55	20	136
300-399	29	57	14	85
400-599	27	51	23	159
600-800	24	56	20	148
Powyżej 800 zł	30	55	15	153
Ocena własnych war. mater.				
Złe	26	52	22	318
Średnie	29	52	19	465
Dobre	32	55	13	220
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	27	55	18	53
Raz w tygodniu	25	55	20	472
1-2 razy w miesiącu	29	49	22	142
Kilka razy w roku	31	51	17	223
W ogóle nie uczestniczy	41	46	12	110
Poglądy polityczne				
Lewica	28	56	16	227
Centrum	32	53	15	310
Prawica	31	56	13	210
Trudno powiedzieć	24	44	31	256